

Aicinājums aizstāvēt demokrātiju Corona-krīzē

autors Lorenzo Ravagli

Tie vairs nav tikai ļaundari "fantasti" un "sazvērestības teorētiķi", kas ceļ trauksmi apšaubāmās interneta platformās un apmainās ar "dezinformāciju", bet arī 13 Nobela prēmijas laureāti, 62 bijušie valstsvīri un valdību vadītāji, kā arī 73 demokrātiskās organizācijas – trauksmi, ka koronavīrusa krīzes dēļ masveidā tiek apdraudēta demokrātijas kā politiskās sistēmas dzīvotspēja. Viņi ir parakstījuši aicinājumu aizstāvēt demokrātiju.

Stokholmā bāzētais starpvaldību institūts IDEA (Starptautiskais demokrātijas un demokrātiskās līdzdalības veicināšanas institūts), kuru atbalsta 34 dalībvalstis (ieskaitot Austrāliju, Vāciju, Zviedriju un Šveici) kopā ar 1983. gadā Amerikas Kongresa nodibināto un finansēto demokrātijas fondu NED, kas atbalsta vairāk nekā 1000 nevalstisko organizāciju projektus vairāk nekā 90 valstīs, izsludina aicinājumu aizstāvēt demokrātiju, kas vēlreiz apstiprina cilvēku bailes un pārliecību, ka valdības pašlaik rada draudus demokrātijai, jo sabiedrības veselības vārdā ir kļuvušas par institūcijām, kas apdraud viņu pilsonisko brīvību.

Aicinājumu ir parakstījuši jau vairāk nekā 500 politiskās un pilsoniskās sabiedrības vadītāji, Nobela prēmijas laureāti un prodemokrātiskās institūcijas.

Kā es redzu, tikai *Berliner Zeitung* ir ziņojusi par 26. jūnijā publicēto vēstuli. Es nezinu, kāpēc Aicinājums vācu valodas plašsaziņas līdzekļos nesaņem pelnīto uzmanību. Amerikas kongresa sponsorētā organizācija vietējiem līderiem varētu šķist aizdomīga. Taču ne viss, kas nāk no Amerikas, ir slikts. Aicinājumu parakstījušie ir Nobela Miera prēmijas laureāti *Frederik Wilem de Klerk*, *Juan Manuel Santos* un *Lech Walesa*, Honkongas demokrātijas aktīvistis *Joshua Wong*, aktieris un Tibetas atbalstītājs *Richard Gere*, poļu kinorežisore *Agnieszka Holland*, amerikāņu politologs *Francis Fukuyama*, britu vēsturnieks *Timothy Garton Ash* un Nobela prēmijas laureāti literatūrā *Mario Vargas Llosa* un *Wole Soyinka* – cilvēki, kuri nekad nav tikuši traktēti kā "CIP sazvērestības teorētiķi" vai pakalpiņi.

Koronavīrusa pandēmija, teikts vēstulē, rada nopietnus draudus demokrātijai. Daudzas valdības visā pasaulē ievieš ārkārtas pasākumus, lai ierobežotu cilvēktiesības un palielinātu valsts uzraudzību, bieži pārkāpjot piemērojamos likumus, kā arī varas sadalīšanas principu, kas nepieciešams konstitucionālās kārtības atjaunošanai.

Aicinājuma aizstāvēt demokrātiju mērķis ir mobilizēt pilsoņus un lēmumu pieņēmējus, lai aizsargātu viņus pašus. Tas vēlreiz apstiprina, ka demokrātija ir globāli visefektīvākā krīzes vadības sistēma, kas vienlaikus aizsargā visu pilsoņu, īpaši minoritāšu un neaizsargāto grupu, tiesības.

"Pašreizējā pandēmija ir milzīgs izaicinājums demokrātijai globālā mērogā. Autoritārie līderi visā pasaulē Covid-19 krīzi uzskata par jaunu politisko cīņu lauku, par iespēju

stigmatizēt demokrātiju kā vāju sistēmu un mainīt pēdējās desmitgadēs sasniegto progresu. Demokrātija ir apdraudēta, un cilvēkiem, kuriem tā rūp, jāpiemīt gribai, disciplīnai un solidaritātei to aizstāvēt. Uz spēles ir likta visas pasaules cilvēku brīvība, veselība un cieņa. Nav pārsteidzoši, ka autoritārie režīmi izmantoja krīzi, lai konsolidētu savas pilnvaras, taču arī dažas demokrātijas ieviesa ārkārtas pilnvaras, neizmantojot nepieciešamos drošības pasākumus, lai nodrošinātu ārkārtas pasākumu atcelšanu.”

“Šī bezprecedenta globālās solidaritātes demonstrācija ir zīme, ka demokrātija ir apdraudēta, bet arī noturīga,” saka šo vēstuli arī parakstījušais Nacionālās demokrātijas fonda prezidents *Carl Gershman*.

Autori ir pārliecināti, ka demokrātija ļaus mobilizēt pilsonisko sabiedrību, tikt galā ar nevienlīdzību, atklāti diskutēt par politiskiem jautājumiem, ļaut brīvi plūst uzticamas informācijas plūsmai un pieprasīt valdības atbildību pret pilsoņiem – tie visi ir būtiski instrumenti pašreizējās situācijas veiksmīgai risināšanai.

“Tagad ir laiks, kad mums visiem jāiestājas par demokrātiju. Mums visiem skaidri jāparāda, kas tiek likts uz spēles un ka mēs neļausim vadītājiem ar autoritārām tieksmēm izmantot šīs vai citas krīzes, lai palielinātu savu varu un ierobežotu mūsu tiesības. Mums jāaizstāv demokrātija – gan pie vēlēšanu urnām, gan plašsaziņas līdzekļos, gan uz ielas. Par to ir šī vēstule,” piebilst *Kevin Casas-Zamora*, *IDEA International* ģenerālsekretārs.

Aicinājums aizstāvēt demokrātiju

Atklāta vēstule

COVID-19 pandēmija apdraud ne tikai cilvēku dzīvības un iztikas līdzekļus visā pasaulē, tā ir arī politiska krīze, kas apdraud liberālās demokrātijas nākotni.

Nav pārsteidzoši, ka autoritārie režīmi izmanto krīzi, lai apklusinātu kritiķus un palielinātu savu politisko spiedienu. Taču arī dažas demokrātiski vēlētas valdības izmanto cīņu pret pandēmiju, lai iegūtu ārkārtas pilnvaras, kas ierobežo cilvēktiesības un stiprina valsts uzraudzību, neatkarīgi no juridiskajām robežām, parlamentārās kontroles vai konstitucionālās kārtības atjaunošanas termiņiem. Parlamenti tiek atstāti novārtā, žurnālisti tiek arestēti un spīdzināti, mazākumtautības tiek aplaupītas un visvājākās iedzīvotāju grupas saskaras ar jaunām satraucošām briesmām, jo ekonomiskie ierobežojumi iznīcina visu sabiedrības struktūru.

Represijas nepalīdzēs kontrolēt pandēmiju. Vārda brīvības atcelšana, mierīgu disidentu ieslodzīšana, likumdošanas uzraudzības apspiešana un vēlēšanu pārtraukšana uz nenoteiktu laiku neveicina sabiedrības veselības aizsardzību. Tieši pretēji – šie uzbrukumi brīvībai, caurskatāmībai un demokrātijai traucēs sabiedrībai ātri un efektīvi reaģēt uz krīzi ar valdības un pilsoniskās sabiedrības pasākumiem.

Nav nejaušība, ka pašreizējā pandēmija sākās valstī, kurā tiek apslāpēta brīva informācijas plūsma un kurā valdība ir sodījusi tos, kuri brīdināja par vīrusa bīstamību; šo brīdinājumu izplatība ir novērsta, jo tiek uzskatīts, ka tie ir nodarījuši kaitējumu valstij. Ja tiek apslāpētas atbildīgo pilsoņu balsis, sekas var būt liktenīgas ne tikai vienai valstij, bet arī visai pasaulei.

Demokrātija nav tikai vērtīgs ideāls. Tā ir vispiemērotākā valdības sistēma, lai pārvarētu COVID-19 mēroga un sarežģītības krīzi. Pretstatā autoritārās propagandas autokrātiskajiem apgalvojumiem, uzticama un brīva informācijas plūsma, uz faktiem balstītas debates par politiskām iespējām, pilsoniskās sabiedrības brīvprātīga pašorganizēšanās un atklātas attiecības starp valdību un sabiedrību ir izšķirošas pandēmijas apkarošanā. Un tie visi ir liberālās demokrātijas pamatelementi.

Tikai ar demokrātijas palīdzību sabiedrībā var radīt uzticēšanos, kas ļauj apturēt krīzi, saglabāt nacionālo noturību ārkārtas situācijās, dziedināt dziļu sociālo sašķeltību, izmantojot iekļaujošu līdzdalību un dialogu, un saglabāt pārliecību, ka slogs tiek sadalīts un visu pilsoņu tiesības tiek ievērotas.

Tikai demokrātijas ceļā neatkarīga pilsoniskā sabiedrība, ieskaitot sievietes un jauniešus, var sadarboties ar valsts institūcijām, palīdzēt sniegt pakalpojumus pilsoņiem, būt informētiem un iesaistītiem, kā arī stiprināt morāli, lai sasniegtu kopīgus mērķus.

Tikai pateicoties demokrātijai, brīvie plašsaziņas līdzekļi var veikt savu uzdevumu un informēt cilvēkus, lai viņi varētu pieņemt apzinātus lēmumus, kritiski iztaujāt valdību un sabiedriskās institūcijas un neitralizēt dezinformāciju, kuras mērķis ir sašķelt sabiedrību.

Tikai pateicoties demokrātijai, sabiedrība var atrast ilgtspējīgu līdzsvaru starp konkurējošām vajadzībām un prioritātēm: starp vīrusa izplatības apkarošanu un ekonomiskās drošības aizsardzību, kā arī starp efektīvu reaģēšanu uz krīzi un pilsonisko un politisko tiesību aizsardzību, saskaņā ar to konstitucionālajām normām un garantijām.

Tikai demokrātijās tiesiskums var aizsargāt indivīdu brīvību no valsts iejaukšanās un ierobežojumiem, kas pārsniedz pandēmijas ierobežošanai nepieciešamos apmērus.

Tikai demokrātijās valsts atbildības sistēmas var ierobežot un uzraudzīt valdības ārkārtas pilnvaras un izbeigt tās, kad tās vairs nav vajadzīgas.

Tikai demokrātijās var ticēt valsts datiem par pandēmijas apmēru un ietekmi uz veselību.

Demokrātija negarantē kompetentu vadību un efektīvu pārvaldību. Kaut arī demokrātija dominē valstīs, kuras pret vīrusu ir cīnījušās visefektīvāk, citas demokrātijas uz pandēmiju ir reaģējušas slikti, maksājot ļoti augstu cenu ar cilvēku dzīvībām un ekonomisko stabilitāti. Demokrātijas, kas nedarbojas labi, turpina vājināt sabiedrību un rada iespēju autoritāriem politiķiem.

Tomēr demokrātijas lielākais spēks ir spēja sevi labot. COVID-19 krīze ir satraucošs modinātājzvens, steidzams brīdinājums, ka tiek apdraudētas mums svarīgas brīvības, un mēs nevaram to uztvert kā pašsaprotamu. Demokrātija dod iespēju pilsoņiem un viņu ievēlētajiem vadītājiem mācīties un augt. Nekad vēl tas nav bijis tik svarīgi kā šodien.

Pašreizējā pandēmija ir milzīgs izaicinājums demokrātijai globālā mērogā. Autoritārie līderi visā pasaulē Covid-19 krīzi uzskata par jaunu politisko cīņu lauku, par iespēju stigmatizēt demokrātiju kā vāju sistēmu un mainīt pēdējās desmitgadēs sasniegto progresu. Demokrātija ir apdraudēta, un cilvēkiem, kuriem tā rūp, jāpieņem gribai, disciplīnai un solidaritātei to aizstāvēt. Uz spēles ir likta visas pasaules cilvēku brīvība, veselība un cieņa.

Norādes:

Webseite der NED: <https://www.ned.org/>

Webseite von IDEA: <https://www.idea.int/>